

Fortællinger om nationale fællesskaber – strictly Europe

Irene Baron, Michael Herslund & Carsten Humlebæk (red), 2015

Europæiske Fællesskaber? Identiteter, fortællinger og konflikter i Europa

Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København

256 sider, 249,95 kr.

Hvad er betingelserne for den politiske konstruktion af nationale identiteter og konkurrerende politiske fællesskaber i Europa? Uden at formulere spørgsmålet på den måde, udgør den seneste antologi i serien „Studier i Europæisk Politik“ et svar, det er værd at diskutere med. Omdrejningspunktet for bogen udgøres af begrebet *mesterfortælling*; ‘den dominerende opfattelse og fremstilling af den historiske baggrund for det ... fællesskab [som] den [dvs. fortællingen] refererer til[;] en (alt)omfattende beretning som ordner og strukturerer det selvbillede [fællesskabet] ønsker at spejle sig i – og vise udadtil’ (p. 24-5). Fire kapitler diskuterer med udgangspunkt i begrebet om mesterfortællinger fire centrale problematikker i nationalismeforskningen. I tilgift til bogens analyser får man som appendix den første danske oversættelse af Ernest Renans ‘Qu’est-ce qu’une nation?’ – en uomgængelig klassiker i nationalismeforskningen.

Indsigtsfulde analyser af konkurrerende mesterfortællinger om Skotland, Baskerlandet, EU, Danmark, tjekiske regioner, Katalonien og Frankrig illustrerer kapitlernes problematikker. På den ene side tjener de fleste af de empiriske nedslag deres tildelte formål. På den anden side er det uklart, om der er et højere formål med case-valget ud over de forhåndenværende bidragyderes kompetencer. I lyset af Balkan, Krim og militant islamisme summer bogens analyser sig ikke helt op til at være dækkende for undertitlens ‘... konflikter i Europa’.

Kapitel 1 diskuterer, hvordan erindringssteder tillægges en betydning i mesterfortællinger, som på en gang er central og selektiv: På den ene side fremstår monumentale bygninger som uafviselige vidnesbyrd om tidligere bedrifter og konflikter. På den anden side er strategisk ‘glemsel’ (Renan) nødvendig for at kunne påstå kontinuitet i en identitet.

Kapitel 2 anfører, at EU’s mesterfortælling handler om demokrati, og analyserer, hvordan den rolle individet tillægges i EU’s demokratifortælling virker centraliserende, særligt i forhold til den (dermed perifere) danske fortælling om ‘Ingen over og ingen ved siden af Folketinget’. Den tjekiske case beskriver vanskelighederne ved

at formulere nye mesterfortællinger forfra efter Murens fald i 1989 og indlemmelsen i EU i 2004. Kapitel 3 leverer en læsning af to konkurrerende mesterfortællinger om Europa som henholdsvis et politisk fællesskab skabt på ‘flugt’ fra holocaust, krig og nationalisme og som et kontinent, som på den ene side afgrænses udadtil af en fælles kulturel arv, men hvis enhed indadtil begrænses af vigtigere nationale identifikationer og kulturer.

I stedet for en egentlig konklusion diskuterer kapitel 4 sprogets roller i dannelsen og opretholdelsen af nationale identiteter og mesterfortællinger. Kapitlets styrke er en nuanceret diskussion af, hvordan konkrete nationale sprog har flere forskellige roller – som symbolsk grænsedrag, men også som begrebmæssig ramme om de samtaler, der er nødvendig for opretholdelsen af en mesterfortælling. Men konklusionens påstand om, at ‘Det er sproget [sic] der afgrænser gruppen fra andre og binder den sammen gennem det fælles begrebssystem.’ (p. 214) ender med at fremstå unødigt firkantet – særligt når man fortsætter læsningen med Renans snart 150 år gamle iagttagelser: ‘Sproget tilskynder til samling, det tvinger ikke til det.’ (p. 227). Som eksempel anfører Renan, at slaver kan tale samme sprog som deres herre uden at være anerkendt som en del af det politiske fællesskab. En mere nuanceret konklusion kunne være nået med en mere loyal læsning af Andersens (1991) *Imagined Communities*. Hele Andersens pointe med at indlede sin analyse med de latinamerikanske cases er jo, at disse første nationalismer ikke (kun) var sprogligt definerede, men også defineredes af andre begrænsninger på cirkulationen af nationale mesterfortællinger: Geografisk afstand såvel som politiske og racialiserede magthierarkier gjorde – sammen med sproglige forhold – at den centrale økonomiske drivkraft (print capitalism) udspillede sig inden for bestemte rum, hvori der skabtes et *imagined community*; et ‘deep horizontal comradeship’ (min kursiv).

Omvendt ignoreres det, at de eliter, som formulerer mesterfortællinger – både ved de europæiske nationers dannelse og nu igen i kraft af amerikanisering, europæisk integration og migration – i høj grad har været funktio-

nelt flersprogede og dermed i hvert fald i een eller anden udstrækning har været opmærksomme på og i stand til at oversætte mellem de forskellige nationale, begrebsmæssige rammer. Et relateret – mere principielt problem – er, at den måde, bogen benytter sig af en tredeling mellem institutionaliserede, modstands- og projektidentiteter (hentet fra Manuel Castells), gør identifikation til et nulsumsspil. Hermed udgrænses muligheden for multiple loyaliteter – og dermed muligheden for forskellige forhold mellem nation og territorium end standardnationalstatens krav om 1:1 sammenhæng. Begge forhold ville have været sværere for bogen at ignorere, hvis forfatterne havde reflekteret over dens selvpålagte afgrænsning til 'Europa'. Temaer som imperiale sprog og multiple identiteter har været centrale for postkolonial forskning i det mindste siden Ashcroft et al. (1989) *The Empire Writes Back*.

I betragtning af, at de fleste af kapitlerne er sammenstykket af bidrag fra flere forfattere, fremstår antologien usædvanligt sammenhængende – måske fordi redaktørerne har bidraget til flere af enkeltkapitlerne. Den væsentligste ujævnhed består i, hvor stramt et førergreb de enkelte kapitler tillader en bagvedliggende 'realhistorie' at lægge på konstruktionen af mesterfortællinger. Desuagtet fremstår bogen som et vægtigt argument for, hvorfor filologisk akribi har samfundsrelevans – og hvorfor politologisk analyse begrænset af engelsk- og skandinavisk-kundskaber giver verden for lidt dybde.

Ulrik Pram Gad

Lektor, Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet